

# INHOUD

<i>Voorwoord</i> .....	v
<i>Dankwoord</i> .....	ix
<i>Lijst van afkortingen van tijdschriften</i> .....	xxxix
<i>Lijst van verkort aangehaalde literatuur</i> .....	xxxv

Inleiding .....	1
§ 1. Situering van het onderwerp .....	1
§ 2. Begripsomschrijving .....	2
§ 3. Probleemstelling en onderzoeksvragen .....	5
A. Probleemstelling .....	5
B. Onderzoeksvragen .....	6
§ 4. Afbakening van het onderzoeksterrein .....	7
A. De imprevisieleer .....	7
B. De partijbeslissing .....	9
C. Toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties bij de pauliaanse vordering .....	10
D. Toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties in het financiële recht .....	12
§ 5. Onderzoeksmethode .....	12
§ 6. Verloop van het onderzoek .....	14

## DEEL I.

### DE RECHTERLIJKE TOETSING VAN HET EVENWICHT TUSSEN DE CONTRACTUELE HOOFDPRESTATIES: SITUERING IN HET GEMEEN CONTRACTENRECHT EN HET CONSUMENTENCONTRACTENRECHT

Inleiding .....	17
-----------------	----

#### Hoofdstuk I.

Evoluties in het contractenrecht doorheen de 20e eeuw .....	19
---	----

Afdeling I. Bescherming van de zwakke contractpartij: nieuwe pijler van het contractenrecht in de 20e eeuw .....	19
---	----

§ 1. Contractvrijheid: pijler van het contractenrecht in de 19e eeuw .....	19
--	----

§ 2. Bescherming van de zwakke contractpartij: opkomst van een nieuwe pijler in het contractenrecht in de 20e eeuw .....	22
---	----

§ 3. Concrete technieken ter bescherming van de zwakke contractpartij . . . .	26
A. Inleiding . . . . .	26
B. Materialisering van contractuele gelijkheid . . . . .	27
C. Materialisering van contractvrijheid . . . . .	30
D. Materialisering van contractueel evenwicht . . . . .	35
E. Rangorde tussen materialisering van de contractvrijheid en materialisering van het contractuele evenwicht . . . . .	37
Afdeling II. Ontwikkeling van het (Europese) consumentenrecht . . . . .	38
Afdeling III. Harmonisatie van het privaatrecht . . . . .	45
Afdeling IV. Besluit . . . . .	51
Hoofdstuk II.	
Consumentencontractenrecht: de positie van de consument in het contractenrecht . . . . .	53
Afdeling I. Uitgangspunt: consument als marktdeelnemer met recht op vrije zelfbeschikking . . . . .	53
Afdeling II. Inbedding van het consumentenrecht in het gemeen contractenrecht . . . . .	55
§ 1. Inleiding . . . . .	55
§ 2. Basisbeginselen van de vrije economische zelfbeschikking . . . . .	58
A. Twee basisbeginselen . . . . .	58
B. Economische beleidsmaatregelen: de Belgische prijsreglementering . .	59
1. Beschrijving van het wettelijke kader . . . . .	60
a. Situering . . . . .	60
b. Toepassingsgebied . . . . .	63
c. Het stelsel van de normale prijs . . . . .	64
d. Gevolgen van een schending van het stelsel van de normale prijs . . . . .	67
e. Rol van de rechter . . . . .	69
2. Evaluatie van stelsel van de normale prijs . . . . .	70
a. Plaats in het model Drexl . . . . .	70
b. Stelsel van de normale prijs als compenserend instrument . . . . .	71
3. Besluit . . . . .	72
§ 3. Compenserende instrumenten . . . . .	72
A. Materialisering van de vrije mededinging . . . . .	72
B. Materialisering van contractvrijheid . . . . .	74
1. Instrumenten ter bewerkstelling van de vrije wil bij de contractsluiting . . . . .	74
2. Instrumenten die de termijn voor beraad verlengen (bedenktermijnen) . . . . .	76

3. Instrumenten ter controle van de contractinhoud . . . . .	77
C. Beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. . . . .	78
§ 4. Verhouding gemeen privaatrecht – consumentenrecht: kruis- bestuiving. . . . .	79
Besluit . . . . .	80

## DEEL II.

### DE RECHTERLIJKE TOETSING VAN HET EVENWICHT TUSSEN DE CONTRACTUELE HOOFDPRESTATIES IN HET GEMEEN CONTRACTENRECHT

Inleiding . . . . .	85
---------------------	----

#### Hoofdstuk I.

De rechtsfiguur van de benadeling . . . . .	87
---	----

Afdeling I. Vraagstelling en voorlopige begripsbepaling . . . . .	87
---	----

§ 1. Vraagstelling . . . . .	87
------------------------------	----

§ 2. Voorlopige begripsbepaling als werkhypothese. . . . .	89
--	----

Afdeling II. Situering in het verbintenissenrecht . . . . .	91
---	----

§ 1. Plaats in het Burgerlijk Wetboek en in de theorie van de wilsgebreken. . .	91
---	----

§ 2. Benadeling en soorten overeenkomsten . . . . .	93
---	----

A. Overeenkomsten ten bezwarende titel en overeenkomsten om niet . .	93
--	----

B. Vergeldende overeenkomsten en kanscontracten . . . . .	93
---	----

C. Eenzijdige overeenkomsten en wederkerige overeenkomsten. . . . .	95
---	----

Afdeling III. Historische achtergrond van de benadeling . . . . .	96
---	----

§ 1. Het Romeinse recht. . . . .	96
----------------------------------	----

A. Uitgangspunt: geen aandacht voor contractueel evenwicht. . . . .	96
---	----

B. Nuanceringen . . . . .	96
---------------------------	----

§ 2. De middeleeuwen en de nieuwe tijd. . . . .	99
---	----

A. Benadeling in de middeleeuwen. . . . .	99
---	----

B. Benadeling in de nieuwe tijd. . . . .	101
--	-----

§ 3. Aanloop naar de <i>Code civil</i> . . . . .	102
--	-----

§ 4. Codificatie . . . . .	103
----------------------------	-----

Afdeling IV. Toepassingsgebied van de benadeling in het Burgerlijk Wetboek. . . . .	105
--	-----

§ 1. Geen algemene grondslag tot vernietiging van overeenkomsten . . . . .	105
--	-----

§ 2. Toepassingsgevallen van de benadeling in het Burgerlijk Wetboek . . . .	107
--	-----

A. Benadeling bij minderjarigen (art. 1305 BW) . . . . .	107
--	-----

1. Inleiding. . . . .	107
-----------------------	-----

2. Vernietiging in geval van benadeling . . . . .	108
---	-----

3. Besluit . . . . .	114
----------------------	-----

B.	Benadeling bij verkoop van een onroerend goed (art. 1674 e.v. BW) .	114
1.	Grondslag en aard. . . . .	114
2.	Toepassingsvoorwaarden . . . . .	116
a.	Koop-verkoop . . . . .	116
b.	Onroerende goederen . . . . .	119
c.	Ten voordele van de verkoper. . . . .	120
d.	Graad van benadeling . . . . .	120
3.	Procedurele aspecten en bewijsregeling . . . . .	122
4.	Gevolgen. . . . .	126
5.	Besluit. . . . .	128
C.	Benadeling bij verdeling (art. 887 e.v. BW) . . . . .	129
1.	Grondslag en aard. . . . .	129
2.	Toepassingsgebied . . . . .	131
3.	Toepassingsvoorwaarden . . . . .	131
4.	Procedurele aspecten . . . . .	134
5.	Gevolgen. . . . .	134
6.	Bijzondere toepassing: benadeling bij ouderlijke boedel- verdeling (art. 1079, lid 1 BW) . . . . .	136
7.	Besluit. . . . .	138
D.	Aanvaarding van nalatenschap (art. 783 BW) . . . . .	139
E.	Benadeling in het vennootschapscontract . . . . .	141
1.	Verbod op een leonijs beding (art. 32 W.Venn.) . . . . .	141
2.	Eenzijdige regeling betreffende de hoegrootheid van de aandelen (art. 31 W.Venn.) . . . . .	148
F.	Afwijzing van buitensporige bedragen bij spel en weddenschap (art. 1966, lid 2 BW) . . . . .	149
Afdeling V. Benadeling in latere, bijzondere Belgische en Franse wetgeving.		151
§ 1.	Koop van bepaalde grondstoffen voor de landbouw. . . . .	151
§ 2.	Hulp en berging op zee. . . . .	154
§ 3.	Arbeidsovereenkomstenwet voor bedienden . . . . .	156
§ 4.	Lening op interest (art. 1907ter BW) . . . . .	157
§ 5.	Verkoop van een handelszaak in het Franse recht (Loi du 29 juin 1935). . . . .	159
§ 6.	Overdracht van exploitatierecht in het Franse recht (Art. L. 131-5 Code de la propriété intellectuelle). . . . .	160
§ 7.	Herziening van de kostenverdeling bij mede-eigendom in het Franse recht (Loi du 10 juillet 1965 fixant le statut de la copropriété des immeubles bâtis) . . . . .	162
§ 8.	Artikel 2043sexies, § 2 inzake de kosteloze borgtocht. . . . .	163
Afdeling VI. Benadeling in andere (recentere) codificaties. . . . .		166
§ 1.	Benadeling in het Nederlandse recht. . . . .	166
A.	Inleiding . . . . .	166
B.	Bijzondere toepassingsgevallen . . . . .	168

§ 2. Benadeling in het Duitse recht . . . . .	171
§ 3. Benadeling in het Franse Avant-Projet de réforme . . . . .	172
A. Algemene krachtlijnen . . . . .	172
B. Benadeling . . . . .	173
§ 4. Benadeling in harmoniseringsinitiatieven . . . . .	174
A. Principles of European Contract Law . . . . .	174
B. Unidroit Principles . . . . .	174
Afdeling VII. Benadeling ontwikkeld door rechtspraak en rechtsleer . . . . .	176
§ 1. Rechtspraak inzake de benadeling in 19e en (begin) 20e eeuw . . . . .	177
§ 2. Pleidooi door de doctrine in de 20e eeuw . . . . .	180
§ 3. Weerklank in wetsvoorstellen en rechtspraak . . . . .	186
§ 4. Oneigenlijke toepassingen van de gekwalificeerde benadeling . . . . .	188
A. Matiging van het honorarium van de lasthebber . . . . .	188
B. Toetsing van overdreven schadebedingen . . . . .	193
Afdeling VIII. Voorlopig besluit . . . . .	196
Hoofdstuk II.	
De rechtsfiguur gekwalificeerde benadeling . . . . .	201
Afdeling I. Kroniek van de Belgische rechtspraak inzake gekwalificeerde benadeling . . . . .	201
§ 1. Rechtspraak hoven van beroep . . . . .	202
§ 2. Lagere rechtspraak . . . . .	211
§ 3. Voorlopig besluit . . . . .	217
Afdeling II. Stand van zaken naar Belgisch recht en naar vreemd recht . . . . .	218
§ 1. Stand van zaken naar Belgisch recht . . . . .	218
A. Begripsomschrijving . . . . .	218
B. Situering in het verbintenissenrecht . . . . .	219
1. Algemeen kader . . . . .	219
2. Situering ten aanzien van de leer van de wilsgebreken . . . . .	225
a. Klassieke visie in Belgische rechtspraak en rechtsleer . . . . .	225
b. Verwerping van klassieke visie door DE BONDT . . . . .	225
c. Precontractuele fout: mogelijke oorzaak van een gebrekkige wil . . . . .	226
3. Afbakening van andere rechtsfiguren . . . . .	227
a. Afbakening van de wilsgebreken bedrog en geweld . . . . .	227
i. Afbakening van het wilsgebrek bedrog . . . . .	228
ii. Afbakening van het wilsgebrek geweld . . . . .	232
b. Afbakening van de leer der onrechtmatige bedingen . . . . .	237
c. Afbakening van de agressieve handelspraktijken . . . . .	238
d. Afbakening van de rechterlijke herzieningsbevoegdheid in de wet betreffende de bestrijding van de betalingsachterstand bij handelstransacties . . . . .	239

C.	Toepassingsvoorwaarden. . . . .	241
1.	Ernstige benadeling van een van de contractpartijen. . . . .	242
2.	Misbruik van omstandigheden van inferioriteit of superioriteit . . . . .	244
a.	Omstandigheden van inferioriteit of superioriteit . . . . .	244
b.	Misbruikvereiste. . . . .	246
3.	Determinerend karakter van het misbruik . . . . .	248
4.	Vereiste van de afwezigheid van een fout door het slachtoffer? . . . . .	248
D.	Grondslag en sanctie . . . . .	250
1.	Grondslag. . . . .	250
2.	Sanctie . . . . .	254
§ 2.	Stand van zaken in andere rechtsstelsels. . . . .	255
A.	Het Franse recht . . . . .	255
1.	<i>De lege lata</i> . . . . .	255
a.	Afwezigheid van een wettelijke bepaling . . . . .	255
b.	Het wilsgebrek geweld. Klassieke invulling. . . . .	257
c.	Het wilsgebrek geweld. Evolutie van ‘état de nécessité’ naar ‘violence économique’. . . . .	259
i.	Noodtoestand (état de nécessité). . . . .	259
ii.	Economisch geweld (violence économique). . . . .	261
iii.	Thesis Ouerdane-Aubert de Vincelles. . . . .	265
2.	<i>De lege ferenda</i> . . . . .	266
B.	Het Nederlandse recht . . . . .	267
1.	Ontstaansgeschiedenis. . . . .	267
2.	Misbruik van omstandigheden – Artikel 3:44(4) NBW. . . . .	271
a.	Situering. . . . .	271
b.	Voorwaarden. . . . .	271
i.	Bijzondere omstandigheden. . . . .	272
ii.	Causaal verband tussen bijzondere omstandigheden en totstandkoming. . . . .	273
iii.	Misbruikvereiste. . . . .	274
iv.	Benadeling als vierde voorwaarde? . . . . .	275
c.	Procedurele aspecten en sanctie. . . . .	278
C.	Het Duitse recht . . . . .	279
1.	Wucherische en Wucherähnliche Rechtsgeschäfte (§ 138, par. 1 en 2 BGB) . . . . .	279
2.	§ 138, par. 2 BGB: Wucher. . . . .	280
3.	§ 138, par. 1 BGB. . . . .	284
a.	Rechtshandelingen in strijd met de goede zeden . . . . .	284
b.	Wucherähnliche Rechtsgeschäfte . . . . .	285
4.	Rechtsgevolgen . . . . .	286

D. Initiatieven tot uniformisering van het recht. . . . .	287
1. PECL. . . . .	287
2. Unidroit Principles. . . . .	290
3. DCFR . . . . .	290
§ 3. Voorlopig besluit. . . . .	290
Afdeling III. Grondslagenonderzoek. . . . .	292
§ 1. Theorie van de (on)geoorloofde oorzaak. . . . .	292
A. Verworvenheden in het Belgische recht . . . . .	292
1. De oorzaak als geldigheidsvereiste voor rechtshandelingen . . . . .	292
2. Invulling van het oorzaakbegrip . . . . .	294
a. Evolutie. . . . .	294
b. Oorzaak als objectieve wederkerigheid. . . . .	296
c. Oorzaak als beslissende beweegredenen. . . . .	297
3. Vereiste van een geoorloofde oorzaak. . . . .	298
a. Uitgangspunt: toetsing van de doorslaggevende beweegredenen(en) . . . . .	298
b. Toetsing aan bepalingen van dwingend recht en aan de openbare orde en de goede zeden . . . . .	299
c. Vereiste van het gemeen karakter . . . . .	302
B. De ongeoorloofde oorzaak als grondslag van de gekwalificeerde benadeling . . . . .	303
1. Klassieke opvatting. . . . .	303
2. Kritiek. . . . .	304
a. Inconsistentie met de leer der wilsgebreken. . . . .	304
b. Onaangepaste sanctie . . . . .	305
c. Ongeoorloofde oorzaak vs. ongeoorloofd middel. . . . .	307
d. Verschillende toepassingsvoorwaarden . . . . .	308
3. Eigen theorievorming . . . . .	309
§ 2. <i>Fraus omnia corrumpit</i> . . . . .	312
A. Verworvenheden in het Belgische recht . . . . .	312
B. Gekwalificeerde benadeling als toepassing van <i>fraus omnia corrumpit</i> . . . . .	315
1. Opvattingen Cornelis en Romain . . . . .	315
2. Eigen theorievorming . . . . .	316
§ 3. Leer van de precontractuele aansprakelijkheid ( <i>culpa in contrahendo</i> ).. . . .	317
A. Voorafgaande vaststellingen. . . . .	317
B. Leer van de <i>culpa in contrahendo</i> : verworvenheden in het Belgische recht. . . . .	318
1. Ontstaansgeschiedenis. . . . .	318
2. Klassieke toepassingsgevallen en situering in het verbintenissenrecht . . . . .	319

a.	Klassieke toepassingsgevallen . . . . .	319
b.	Situering in het verbintenissenrecht . . . . .	322
3.	Begripsomschrijving . . . . .	323
a.	Oorspronkelijke beperkte begripsomschrijving . . . . .	323
b.	Verruimde klassieke begripsomschrijving: een uniform foutbegrip. . . . .	324
c.	Minderheidsopvatting: een dualistisch foutbegrip. . . . .	326
i.	Theorie De Bondt . . . . .	326
ii.	Theorie Cornelis . . . . .	331
4.	Aangereikte grondslagen van de <i>culpa in contrahendo</i> . . . . .	333
a.	De leer van het (stilzwijgend) voorcontract . . . . .	333
b.	Contract . . . . .	334
c.	Wet . . . . .	336
d.	Bindende kracht van een aanbod. . . . .	337
e.	De buitencontractuele aansprakelijkheid (art. 1382-1383 BW). . . . .	337
f.	Rechtsmisbruik als algemeen rechtsbeginsel. . . . .	339
g.	Het vereiste van goede trouw . . . . .	340
i.	Inleidend . . . . .	340
ii.	Invulling van de norm van goede trouw . . . . .	341
iii.	De goede trouw als grondslag van de <i>culpa in contrahendo</i> ? . . . . .	343
iv.	Eigen theorievorming . . . . .	345
C.	Gekwalificeerde benadeling als toepassingsgeval van de <i>culpa in contrahendo</i> . . . . .	348
1.	Toepassing van de buitencontractuele aansprakelijkheid (artt. 1382-1383 BW) . . . . .	349
a.	Argumentatie . . . . .	349
b.	Bezwaren . . . . .	350
2.	Toepassing van de theorie van het verbod op rechts- misbruik. . . . .	351
a.	Algemene verworvenheden inzake de theorie van het verbod op rechtsmisbruik. . . . .	351
i.	Misbruik van contractuele rechten . . . . .	351
ii.	Grondslag . . . . .	353
iii.	Rol van de rechter. . . . .	354
b.	Rechtsmisbruik als grondslag van de gekwalificeerde benadeling . . . . .	357
3.	Onderscheid buitencontractuele aansprakelijkheid (artt. 1382-1383 BW) en theorie inzake rechtsmisbruik . . . . .	359



D. Eigen theorievorming: verwerping van de theorie van rechtsmisbruik en aanwijzing van de buitencontractuele aansprakelijkheidsregels als grondslag voor de gekwalificeerde benadeling .....	362
1. Rechtsmisbruik: misbruik van rechten, niet van vrijheden. ....	362
a. Inleidend .....	362
b. Classificatie van rechten in subjectieve zin .....	363
i. Oude classificatie van Gerven .....	364
ii. Kritiek op classificatie van Gerven .....	366
iii. Verfijning classificatie van Gerven .....	366
iv. Nieuwe classificatie van Gerven .....	367
c. Verkeerde aanwending van contractvrijheid: geen toepassing van rechtsmisbruik. ....	368
2. Toepassing op het beginsel van contractvrijheid. ....	373
a. Inleidend .....	373
b. Vrijheid om wel te contracteren .....	374
c. Vrijheid om niet te contracteren .....	376
d. Vrijheid om contractinhoud te bepalen .....	380
3. Besluit .....	381
§ 4. Voorlopig besluit .....	381
Afdeling IV. Uitwerking van eigen theorievorming: gekwalificeerde benadeling als toepassing van de buitencontractuele aansprakelijkheidsregels .....	382
§ 1. De fout: misbruik van omstandigheden van inferioriteit of superioriteit .....	383
A. Foutvereiste overeenkomstig artikel 1382 BW .....	383
B. Misbruik van omstandigheden als schending van de algemene zorgvuldigheidsplicht. ....	386
1. Criterium: referentiegedrag van de goede huisvader .....	386
2. Bijkomende aandachtspunten. ....	390
§ 2. Schade: onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties .....	395
A. Schadevereiste overeenkomstig artikel 1382 BW .....	395
B. Benadeling als schadevereiste: hoegroetheid van de benadeling ....	398
1. Stand van zaken .....	398
2. Historische blik op het vereiste van <i>grove</i> benadeling .....	399
3. Toepassing van buitencontractuele aansprakelijkheidsregels. ....	400
C. Benadeling als schadevereiste: ‘nadeel’ in plaats van ‘benadeling’ .....	402
1. Stand van zaken .....	402
2. Vraagstelling .....	403
3. Afstappen van het wederkerige karakter van de toetsing?. ....	403

4.	Afstappen van de loutere toetsing van contractuele hoofdprestaties? . . . . .	405
a.	Inleiding. . . . .	405
b.	(On)rechtstreekse toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties via het uithollingsverbod bij exoneratiebedingen . . . . .	406
i.	Algemeen kader . . . . .	407
ii.	Juridische grondslag van het uithollingsverbod: overzicht van de aangereikte grondslagen . . . . .	410
iii.	Toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties via het uithollingsverbod: toepassingsgevallen uit de rechtspraak . . . . .	412
c.	Evaluatie van een afstapping van de loutere toetsing van contractuele hoofdprestaties . . . . .	418
§ 3.	Oorzakelijk verband: benadeling ten gevolge van misbruik van omstandigheden . . . . .	420
A.	Oorzakelijk verband overeenkomstig artikel 1382 BW . . . . .	420
B.	Misbruik van omstandigheden als oorzaak van de benadeling . . . . .	423
1.	Oorzakelijk verband tussen misbruik van omstandigheden en benadeling . . . . .	423
2.	Fout van de benadeelde partij. . . . .	424
§ 4.	Schadeloosstelling. . . . .	426
A.	Schadeloosstelling overeenkomstig artikel 1382 BW . . . . .	426
B.	Schadeloosstelling bij gekwalificeerde benadeling . . . . .	427
	Tussentijds besluit . . . . .	431

DEEL III.

DE RECHTERLIJKE TOETSING VAN HET EVENWICHT TUSSEN DE CONTRACTUELE HOOFDPRESTATIES IN HET CONSUMENTEN-CONTRACTENRECHT

Hoofdstuk I.

	Overzicht van de rechterlijke toetsing van onrechtmatige bedingen . . . . .	437
	Afdeling I. Wetshistorische achtergrond . . . . .	437
§ 1.	Nationale wetgeving vóór de Richtlijn Oneerlijke Bedingen. . . . .	437
A.	Het Belgische recht . . . . .	437
B.	Het Franse recht . . . . .	439
C.	Het Duitse recht . . . . .	440
D.	Het Nederlandse recht . . . . .	441
§ 2.	Totstandkoming van de Richtlijn Oneerlijke Bedingen . . . . .	442

§ 3. Omzetting van de Richtlijn Oneerlijke Bedingen in de nationale rechtsstelsels. . . . .	445
A. Principe van minimumharmonisatie . . . . .	445
B. Concrete omzetting in nationale rechtsstelsels . . . . .	445
§ 4. Een blik op de toekomst: het voorstel voor een richtlijn betreffende consumentenrechten . . . . .	448
Afdeling II. <i>Ratio legis</i> van de Richtlijn Oneerlijke Bedingen. . . . .	449
§ 1. Doelstellingen van de richtlijn . . . . .	449
§ 2. Nood aan wetgevend optreden inzake oneerlijke bedingen: twee verklarende modellen. . . . .	452
A. Inhoudelijke bespreking van beide modellen. . . . .	452
1. Theorie inzake misbruik van machtspositie . . . . .	453
2. Transactiekostentheorie . . . . .	454
B. Concrete toepassing van beide modellen . . . . .	456
1. Toepassing in de nationale wetgevingen vóór de Richtlijn Oneerlijke Bedingen. . . . .	456
2. Toepassing in de Richtlijn Oneerlijke Bedingen . . . . .	457
3. Toepassing in de rechtspraak van het Hof van Justitie. . . . .	459
a. Procedure en sanctie van oneerlijke bedingen . . . . .	459
b. De open norm . . . . .	460
Afdeling III. Toepassingsgebied van de onrechtmatige bedingenleer . . . . .	462
§ 1. Toepassingsgebied <i>ratione personae</i> . . . . .	462
A. De beschermingsgerechtigde in de onrechtmatige bedingenleer . . . . .	462
1. Het Europese recht . . . . .	462
2. Het nationale recht . . . . .	463
B. De professionele partij in de onrechtmatige bedingenleer. . . . .	464
1. Het Europese recht . . . . .	464
2. Het nationale recht . . . . .	464
§ 2. Toepassingsgebied <i>ratione materiae</i> . . . . .	465
A. Contractuele of reglementaire bedingen. . . . .	465
B. Afzonderlijk onderhandelde bedingen vs. standaardbedingen. . . . .	467
1. Terminologische afbakening . . . . .	467
2. De Richtlijn Oneerlijke Bedingen . . . . .	471
a. Ontstaansgeschiedenis . . . . .	471
b. Principe . . . . .	472
c. Temperingen van het principe . . . . .	473
3. Het nationale recht . . . . .	474
a. Het Belgische en het Franse recht . . . . .	474
i. Belgische regelgeving inzake onrechtmatige bedingen . . . . .	474
ii. Franse regelgeving inzake onrechtmatige bedingen . . . . .	476

b. Het Nederlandse en het Duitse recht. ....	477
i. Nederlandse regelgeving inzake onrechtmatige bedingen .....	477
ii. Duitse regelgeving inzake onrechtmatige bedingen. ....	478
4. Harmoniseringsinitiatieven .....	479
a. Richtlijnvoorstel consumentenrechten 2008 .....	479
b. Acquis-Principles .....	484
c. Principles of European Contract Law .....	485
Afdeling IV. Beperving van de inhoudstoets: ontoetsbaarheid van kernbedingen .....	486
§ 1. Overzicht van verschillende wetgevingen .....	487
§ 2. Omschrijving en afbakening van het begrip kernbeding. ....	489
A. Oorsprong van de ontoetsbaarheid van kernbedingen: het Nederlandse en Duitse recht .....	489
1. Omschrijving. ....	490
2. Voorbeelden. ....	493
3. Afbakening ten aanzien van niet-kernbedingen .....	496
4. Beoordelingsrichtlijnen .....	498
5. Bewijslast .....	499
6. Voorlopige conclusie: vergelijking tussen de Duitse en Nederlandse invulling van het begrip kernbeding .....	499
B. De Richtlijn Oneerlijke Bedingen .....	501
1. Omschrijving. ....	501
2. Beoordelingsrichtlijnen .....	502
3. Bewijslast .....	507
C. Het Belgische recht .....	507
1. Situatie vóór de omzetting van de Richtlijn Oneerlijke Bedingen .....	507
2. Omschrijving en afbakening .....	510
§ 3. <i>Ratio legis</i> van de ontoetsbaarheid van kernbedingen .....	514
A. Uitsluiting van de <i>iustum pretium</i> -leer .....	514
B. Onverenigbaarheid met vrije mededinging en contractvrijheid. ....	515
§ 4. Het transparantievoorbehoud bij kernbedingen .....	516
A. Probleemstelling .....	516
B. Algemeen transparantievereiste .....	518
1. Richtlijn Oneerlijke Bedingen .....	518
2. Omzetting in het Belgische recht .....	522
3. Het Duitse recht .....	523
4. Richtlijnvoorstel consumentenrechten 2008 .....	524
C. Transparantievoorbehoud bij kernbedingen .....	527
1. Het Belgische recht .....	527
2. Het Duitse recht .....	530

3. Eigen theorievorming .....	532
§ 5. De ontoetsbaarheid van kernbedingen na de Richtlijn Oneerlijke Bedingen.....	534
A. Toepassing van de Richtlijn Oneerlijke Bedingen.....	534
B. Harmoniseringsinitiatieven .....	536
C. Herziening van het <i>acquis communautaire</i> .....	537
Afdeling V. Algemene toetsingsnorm .....	539
§ 1. Korte situering.....	540
A. De Richtlijn Oneerlijke Bedingen en het Belgische recht.....	540
B. Naburige rechtsstelsels.....	543
C. Voorlopig besluit.....	544
§ 2. Basiscriteria van de algemene toetsingsnorm.....	544
A. Het onevenwichtscriterium.....	545
B. Het vereiste van goede trouw .....	548
C. Invulling door het Hof van Justitie .....	551
§ 3. Rechterlijke beoordeling op basis van de algemene toetsingsnorm .....	553
A. Contextuele beoordelingscriteria uit de richtlijn.....	554
1. Algemene kenmerken .....	554
2. Omstandigheden rond de contractsluiting .....	555
3. De andere contractuele bedingen.....	557
4. Aard van de producten .....	560
B. Andere beoordelingsrichtlijnen .....	561
C. Voorlopig besluit.....	566
§ 4. Algemene toetsingsnorm in enkele harmoniseringsinitiatieven.....	567
Afdeling VI. Lijst van onrechtmatige bedingen.....	568
§ 1. Bestaansreden van een lijst met onrechtmatige bedingen .....	568
§ 2. Aard van de lijsten met onrechtmatige bedingen .....	569
§ 3. <i>De lege ferenda</i> : Richtlijnvoorstel consumentenrechten 2008.....	572
Afdeling VII. De nietigheidssanctie .....	573
§ 1. Richtlijn Oneerlijke Bedingen: oneerlijke bedingen binden de consument niet .....	574
§ 2. Het Belgische recht: keuze voor de nietigheidssanctie .....	575
§ 3. Richtlijnvoorstel consumentenrechten 2008 .....	586
Tussentijds besluit .....	587
Hoofdstuk II.	
Uitsluiting van de rechterlijke toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties in de onrechtmatige bedingenleer: eigen theorievorming .....	589
Afdeling I. Kritisch onderzoek naar de reikwijdte van de ontoetsbaarheid van kernbedingen .....	590

§ 1. Afbakening van exoneratiebedingen, inhoudsbepalende bedingen en kernbedingen . . . . .	590
A. Inleiding . . . . .	590
B. Exoneratiebedingen en inhoudsbepalende bedingen in het gemeen contractenrecht . . . . .	591
1. Exoneratiebedingen . . . . .	591
a. Definitie . . . . .	591
b. Geldigheidsvereisten . . . . .	592
2. Inhoudsbepalende bedingen . . . . .	593
a. Definitie . . . . .	593
b. Geldigheidsvereisten . . . . .	594
3. Afbakening van (echte) inhoudsbepalende bedingen en (vermomde) exoneratiebedingen . . . . .	596
a. Algemeen onderscheidingscriterium . . . . .	596
b. Concretisering van het algemeen onderscheidingscriterium . . . . .	597
C. Exoneratie- en inhoudsbepalende bedingen vs. kernbedingen in consumentencontracten . . . . .	599
1. Exoneratie- en inhoudsbepalende bedingen in de onrechtmatige bedingenleer . . . . .	599
a. Exoneratiebedingen . . . . .	599
i. Artikel 74, 13° WMPC (oud art. 32, 11° WHPC) . . . . .	600
ii. Artikel 74, 30° WMPC (oud art. 32, 27° WHPC) . . . . .	602
b. Inhoudsbepalende bedingen . . . . .	603
2. Afbakening van exoneratie- en inhoudsbepalende bedingen en kernbedingen . . . . .	604
a. Algemene onderscheidingscriteria . . . . .	604
i. Inhoudsbepalende bedingen vs. kernbedingen . . . . .	604
ii. Exoneratiebedingen vs. kernbedingen . . . . .	605
b. Rechtsvergelijkende oplossingen inzake de afbakening van exoneratie- en inhoudsbepalende bedingen en kernbedingen . . . . .	606
i. Het Nederlandse recht . . . . .	606
ii. Het Duitse recht . . . . .	608
D. Tussenbesluit . . . . .	609
§ 2. Bedingen tot bepaling van de dekkingsomvang in verzekeringscontracten . . . . .	610
A. Inleiding . . . . .	610
B. Afbakening van toetsbare en ontoetsbare bedingen inzake de dekkingsomvang . . . . .	611
1. Uitgangspunt: bedingen tot bepaling van de dekkingsomvang zijn kernbedingen . . . . .	611

2.	Opdeling tussen toetsbare en ontoetsbare bedingen tot bepaling van de dekkingsomvang . . . . .	614
a.	Waaier aan clausules inzake de dekkingsomvang . . . . .	614
b.	Criteria ter afbakening van de toetsbare en ontoetsbare bedingen inzake dekkingsomschrijving. . . . .	619
i.	Toetsing van ongebruikelijke beperkingen van de dekkingsomvang . . . . .	620
ii.	Doorwerking van beperkingen in dekkingsomvang op de premie . . . . .	622
c.	Toetsbaarheid van bedingen tot bepaling van de dekkingsomvang: eigen theorievorming . . . . .	624
C.	Het relatieve belang van de onrechtmatige bedingenleer voor verzekeringsovereenkomsten in het Belgische recht. . . . .	626
1.	Algemeen kader van de controlewet verzekeringen . . . . .	626
2.	Artikel 14 controle-KB. . . . .	627
D.	Voorlopig besluit . . . . .	633
§ 3.	Kernbedingen ter beoordeling van niet-kernbedingen. . . . .	634
A.	Algemeen kader. . . . .	634
B.	Draagwijdte van de beoordeling van bedingen aan de hand van kernbedingen. . . . .	635
C.	Gevolgen. . . . .	638
§ 4.	Besluit . . . . .	639
	Afdeling II. Kritisch onderzoek naar de <i>ratio legis</i> van de ontoetsbaarheid van kernbedingen . . . . .	640
§ 1.	Onderzoek van de argumenten voor de ontoetsbaarheid van kernbedingen . . . . .	640
A.	Onwenselijke terugkeer naar de <i>iustum pretium</i> -leer. . . . .	640
1.	Situering van de <i>iustum pretium</i> -leer . . . . .	640
a.	Inhoudelijke betekenis. . . . .	640
b.	Afbakening van de benadeling. . . . .	642
2.	Toetsing van kernbedingen: een terugkeer naar de <i>iustum pretium</i> -leer? . . . . .	643
a.	Geen algemene grondslag tot vernietiging van overeenkomsten . . . . .	643
b.	Marginale toetsingsbevoegdheid van de rechter. . . . .	644
B.	Vrije mededinging en contractvrijheid ter rechtvaardiging van de ontoetsbaarheid van kernbedingen . . . . .	645
C.	Voorlopig besluit. . . . .	647
§ 2.	De wenselijkheid van de toetsing van kernbedingen in de onrechtmatige bedingenleer: eigen theorievorming. . . . .	647
A.	Rechtseconomische analyse . . . . .	647
1.	Inleiding. . . . .	648

2.	Rechtseconomische analyse van het consumentenrecht . . . . .	649
a.	Algemene beschouwingen. . . . .	649
b.	Informatietekort en informatieasymmetrie. . . . .	652
i.	Mogelijke informatiestoornissen. . . . .	652
ii.	Informatiemaatregelen als regulering. . . . .	656
c.	Voorlopig besluit. . . . .	659
3.	Regulering van de contractinhoud . . . . .	659
a.	Algemene beschouwingen. . . . .	659
b.	Gebruik van standaardcontracten en het <i>signing-</i> <i>without-reading</i> -probleem. . . . .	661
i.	Mogelijke stoornissen ten gevolge van het gebruik van standaardcontracten. . . . .	661
ii.	Mogelijke remedies . . . . .	666
c.	Voorlopig besluit. . . . .	668
4.	Toepassing van rechtseconomische bevindingen op de onrechtmatige bedingenleer . . . . .	668
a.	Probleemomschrijving . . . . .	668
b.	Remedie . . . . .	671
B.	Transactiekostentheorie ter verklaring van de toetsing van onrechtmatige bedingen . . . . .	673
1.	Inpassing van de onrechtmatige bedingenleer in een situatiebetrokken consumentenrecht . . . . .	673
2.	Ontoetsbaarheid van kernbedingen binnen de onrecht- matige bedingenleer. . . . .	674
C.	Toetsing van onderhandelde bedingen in de Belgische onrecht- matige bedingenleer . . . . .	677
§ 3.	Voorlopig besluit . . . . .	679

### Hoofdstuk III.

Onderzoek naar de nood aan een consumentenrechtelijk instrument tot toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties . . . . .	681
--	-----

#### Afdeling I. Gekwalificeerde benadeling in de contractuele verhouding

professioneel-consument . . . . .	682
§ 1. Probleemstelling en onderzoeksvragen. . . . .	682
A. Probleemstelling . . . . .	682
B. Onderzoeksvragen en plan . . . . .	683
§ 2. Inpassing van de probleemstelling in het model van het constitutief en compenserend consumentenrecht. . . . .	683
A. Model constitutief en compenserend consumentenrecht (pro memorie) . . . . .	683



B.	Nood aan een compenserend optreden bij een onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties als gevolg van een misbruik van inferioriteit en/of superioriteit . . . . .	684
1.	Misbruik van een inferieure of superieure contractuele positie: oorzaak van een gebrekkige wil . . . . .	685
a.	Ten aanzien van de professionele partij . . . . .	685
b.	Ten aanzien van de consument . . . . .	685
2.	Afwezigheid van objectivering . . . . .	686
C.	De gemeenrechtelijke compenserende instrumenten in het licht van het subsidiariteitsbeginsel . . . . .	687
1.	Situering van de gekwalificeerde benadeling in de rangorde van gemeenrechtelijke compenserende instrumenten . . . . .	687
a.	Gekwalificeerde benadeling: materialisering van contractvrijheid en contractueel evenwicht . . . . .	687
b.	Situering van de gekwalificeerde benadeling . . . . .	688
2.	Situering van de gekwalificeerde benadeling in de rangorde van instrumenten ter bewerkstelling van de vrije wil bij de contractsluiting . . . . .	689
a.	Bedrog . . . . .	689
b.	Geweld . . . . .	690
c.	Precontractuele informatieplichten . . . . .	690
d.	Besluit . . . . .	691
§ 3.	Toepassing van de gekwalificeerde benadeling op consumentencontracten . . . . .	691
A.	Beknopte herneming van de vaststellingen inzake gekwalificeerde benadeling . . . . .	691
B.	Knelpunten bij een beroep op de gekwalificeerde benadeling in een consumentencontract . . . . .	693
1.	Omstandigheden van inferioriteit en/of superioriteit . . . . .	694
a.	Algemene vaststellingen . . . . .	694
i.	Het Belgische recht . . . . .	694
ii.	Naburige rechtsstelsels . . . . .	696
b.	Inferioriteit en/of superioriteit in de contractuele verhouding professioneel-consument . . . . .	696
c.	Consumentenbeeld . . . . .	699
d.	Besluit . . . . .	701
2.	Misbruikvereiste . . . . .	701
a.	Algemene vaststellingen . . . . .	701
i.	Het Belgische recht . . . . .	701
ii.	Naburige rechtsstelsels . . . . .	702
b.	Mogelijkheid van een vermoeden van misbruik in het Belgische recht . . . . .	702

i.	Algemeen kader inzake het bewijsrecht . . . . .	703
ii.	Vermoedens bij misbruik van omstandigheden van inferioriteit of superioriteit . . . . .	706
iii.	Uitzondering op de bewijslastregeling ten voordele van de consument. . . . .	708
iv.	Vermoeden van misbruik bij gekwalificeerde benadeling . . . . .	710
c.	Besluit. . . . .	711
	Afdeling II. Regelgeving inzake oneerlijke handelspraktijken: een consumentenrechtelijk compenserend instrument bij misbruik van inferioriteit? . . . . .	712
§ 1.	Oneerlijke handelspraktijken jegens consumenten: het wettelijke kader . . . . .	712
A.	De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en de omzetting in het Belgische recht . . . . .	712
1.	Totstandkoming en doelstelling van de richtlijn. . . . .	712
2.	Omzetting in het Belgische recht. . . . .	714
B.	Het toepassingsgebied . . . . .	714
C.	Inhoudelijke bepalingen . . . . .	716
1.	Inleidende opmerkingen . . . . .	716
a.	Algemene opbouw . . . . .	716
b.	Consumentenbeeld. . . . .	718
2.	Algemene norm inzake oneerlijke handelspraktijken . . . . .	720
3.	Algemene norm inzake misleidende handelspraktijken . . . . .	723
a.	Misleidende handeling . . . . .	723
b.	Misleidende omissie. . . . .	725
4.	Algemene norm inzake agressieve handelspraktijken . . . . .	727
5.	Zwarte lijst van misleidende en agressieve handelspraktijken. . . . .	729
D.	Verhouding ten aanzien van het gemeen contractenrecht. . . . .	731
E.	Afdwinging van oneerlijke handelspraktijken. . . . .	733
1.	Bewijslast . . . . .	733
2.	Sanctie . . . . .	733
a.	Traditionele sancties . . . . .	734
b.	Bijzondere burgerrechtelijke sanctie . . . . .	734
§ 2.	Misbruik van de inferieure contractuele positie van de consument met een onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties tot gevolg: kwalificatie als oneerlijke handelspraktijk. . . . .	739
A.	Misbruik van een inferieure contractuele positie van de consument . . . . .	739

1. Misbruik door de professionele partij als handelspraktijk . . . . .	739
2. De inferieure positie van de consument als voorwerp van het misbruik . . . . .	740
3. Concrete invulling van het misbruik van de inferieure contractuele positie . . . . .	742
4. Effect van het misbruik of de handelspraktijk op de consument . . . . .	744
B. Onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties en het oorzakelijk verband met het misbruik . . . . .	745
C. Voorlopig besluit . . . . .	746
§ 3. Oneerlijke handelspraktijken: een doeltreffend instrument ter bestrijding van het onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties ten gevolge van misbruik van de inferieure positie van de consument? .	746
A. Mogelijke knelpunten: vergelijking met de gekwalificeerde benadeling . . . . .	746
1. Bijzondere omstandigheden van inferioriteit . . . . .	746
2. Bewijs van het misbruikvereiste. . . . .	748
3. Voorlopig besluit. . . . .	748
B. Sanctie. . . . .	749
1. Vordering tot staking. . . . .	749
2. Burgerrechtelijke sanctie van artikel 41 WMPC (oud art. 94/14 WHPC). . . . .	749
a. Reikwijdte van de burgerrechtelijke sanctie. . . . .	749
i. Vier onderscheiden situaties. . . . .	749
ii. Appreciatiebevoegdheid van de rechter . . . . .	751
iii. Bijkomende toepassingsvoorwaarden. . . . .	751
b. Rol bij het herstel van het onevenwicht tussen de contractuele hoofdprestaties. . . . .	752
3. Gemeenrechtelijke instrumenten tot herstel van de schade . . . . .	752
Afdeling III. Kruisbestuiving van oneerlijke handelspraktijken naar gekwalificeerde benadeling . . . . .	753
§ 1. Bewijs van een fout/misbruik bij gekwalificeerde benadeling via het bewijs van een oneerlijke handelspraktijk. . . . .	754
A. Voorafgaande vordering tot staking . . . . .	754
B. Geen voorafgaande vordering tot staking . . . . .	755
§ 2. Misbruikvereiste bij gekwalificeerde benadeling: interpretatie aan de hand van de regelgeving inzake oneerlijke handelspraktijken . . . . .	755
Afdeling IV. Voorlopig besluit . . . . .	757
Algemeen besluit . . . . .	761

Afdeling I. Probleemstelling en onderzoeksvragen .....	761
Afdeling II. Onderzoekresultaten aangaande de benadeling en de gekwalficeerde benadeling .....	762
Afdeling III. Onderzoekresultaten aangaande de ontoetsbaarheid van kernbedingen in de onrechtmatige bedingenleer.....	764
Afdeling IV. Sluitstuk van het onderzoek: onderzoek naar de nood aan een consumentenrechtelijk instrument tot toetsing van het evenwicht tussen de contractuele hoofprestaties.....	766
<i>Bibliografie</i> .....	769
<i>Trefwoordenregister</i> .....	811